

AP T

Λ I M

7351

33

HART

Вся вуспівська організація повинна глибоко вивчити і засвоїти історичні ухвали XVII Всесоюдної партійної конференції і неухильно керуватися ними в повсякденній боротьбі за перебудову роботи, за розгортання творчої дискусії, за нові ідейно творчі висоти пролетарської літератури.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

84540

59

H

A

R

T

LITERARISCHE UND KRITISCHE MONATS
SCHRIFT DES ALLUKRAINISCHEN VERBANDES
PROLETARISCHER SCHRIFTSTELLER «WUSPP»
REDAKTERT VON: I. KYRYLENKO, B. KOWALENKO, W. KORJAK,
I. KULYK, I. MYKYTENKO, H. OWTSCHAROW, S. TSCHURAK, DWOU
LIM (STAATSVERLAG „LITERATUR und KUNST“) MÄRZ 1932

Г А Р Т

2
ЛІТЕРАТУРНО
ХУДОЖНІЙ ТА
КРИТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ ВСЕ
УКРАЇНСЬКОЇ
СПІЛКИ ПРОЛЕ
ТАРСЬКИХ ПИ
СЬМЕННИКІВ

VI-ТИЙ РІК ВИДАННЯ
РЕДАГУЮТЬ: І. КИ
РИЛЕНКО, Б. КОВА
ЛЕНКО, В. КОРЯК
І. КУЛИК, І. МИКИ
ТЕНКО, Г. ОВЧАРОВ
С. Щ У П А К

Д В О У
ЛІТЕРАТУРА
І МИСТЕЦТВО

1 9 3 2
БЕРЕЗЕНЬ

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

№ 3

68

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Літописі Ук-
раїнського Друку“, „Картковому
Репертуарі“ та інших покаж-
чиках Української Книжкової
Палати.

Обкладинка художника
А. Страхова.

Укрголовліт 1488
Зам. № 255 — 6496

ДВОУ УПП 7 Друк.
ім. Фрунзе, Харків
Донець - Захаржев., 6.

ПРИВІТАННЯ ДО П'ЯТИРІЧЧЯ ВУСПП

СПІЛКА пролетарсько-колгоспних письменників (Плуг) палко вітає ювілянтів — ВУСПП та „Молодняк“, які у неухильній боротьбі за генеральну лінію партії в літературі дійшли на день свого п'ятиріччя величезних успіхів.

Всупереч право-„лівацьким“ опортуністичним твердженням, всупереч контрреволюційно-троцькістським „теоріям“ пролетарська література і її передовий загін на Україні — ВУСПП — за проводом комуністичної партії виборолa собі право на існування і є на сьогодні основною, найближчою до партії ведущою літературною організацією на Україні, що увімкнулась в усі процеси соціалістичного будівництва і творить літературу, як міцну зброю в руках пролетаріату для дальших класових боїв, за дальше розгортання цих боїв із рештками капіталістичних елементів як у місті, так і на селі за побудову соціалістичного суспільства.

ВУСПП та Молодняк є стійкі загони загальновоапівської організації.

Спілка пролетарсько-колгоспних письменників (Плуг) твердо переконана, що ВУСПП та Молодняк на підставі рішень свого останнього пленуму, який з усієї рішучістю і правильно викрив і засудив усі свої хиби і помилки, що про них своєчасно сигналізувала партійна та комсомольська преса, поклав край безпринципній груповій боротьбі і по-новому приступив до запровадження в життя 6 історичних вказівок т. Сталіна.

Спілка пролет.-колгоспних письменників переконана, що в наступній роботі ВУСПП та Молодняк придлять належну увагу і пролетарсько-колгоспній літературі і, зокрема, Спілці П.-К. письменників („Плуг“), яка так само, на своєму останньому перебудовному пленумі, засудивши правоопортуністичні помилки в минулій роботі та „лівацькі“ закрути, стремить до запровадження в своїй роботі настанов, що їх дала XVII парт. конференція, стремить до спільної роботи з передовим загonom ВОАПП, бойовим основним загonom пролетарської літератури на Україні — ВУСПП та Молодняком.

Лише в цій тісній єдності за проводом Ком. Партії ми зможемо створити Магнетобуди літератури.

Хай живе Компартія!

Хай живе проводир світової революції т. Сталін!

Хай живе пролетарська література!

Хай живе ВУСПП — Молодняк!

Секретаріат Спілки прол.-колгосп. письмен. (Плуг).

ПАЛКО вітаємо ВУСПП-Молодняк, що за проводом ленінської партії в непримиренній боротьбі на два фронти пройшов славетний п'ятирічний шлях свого існування. Тільки під постійним керівництвом комуністичної партії, неухильно виконуючи всі її директиви, ВУСПП—Молодняк став передовою пролетарською літературною організацією.

Ваш п'ятирічний ювілей є величезне досягнення робітничої класи в переможній боротьбі соціалістичного будівництва, в створенні великого мистецтва більшовізму.

В ногу з цілою класою до нових перемог за створення Магнетобудів у літературі.

Редакція журналу „Плуг“.

БІЛЬШОВИЦЬКЕ вітання Всеукраїнській Спілці пролетарських письменників із першою п'ятирічкою її існування.

За минулі п'ять років пролетарські письменники України своєю роботою довели, що вони не німі, пасивні свідки й спостерігачі грандіозних зусиль Всесоюзного пролетаріату в боротьбі за будівництво соціалізму, а активні борці, що своєю художньою творчістю впливають на маси, насажують маси дедалі новою і новою енергією.

Тоді, коли ми вступаємо в останній рік першої п'ятирічки, коли на черзі стоїть питання про роботу по-новому, про втілення в життя шости історичних умов, висунених вождем т. Сталіном, коли транспорт і постачання потребують уваги всієї пролетарської суспільності, коли питання про загальне навчання висунуто на перший план, перед працівниками пера постають нові велетенські завдання.

Але Спілка пролетарських письменників України, що весь час додержується принципу: „будуючи новий світ,—ми будємо і себе та свою роботу“,—не має сумніву, збудує себе по-новому і буде і надалі, як була й досі, на висоті своїх завдань.

Хай живе Спілка пролетарських письменників України, що неухильно здійснює генеральну лінію партії.

Голова Всесоюзного Комітету
радіомовлення Фелікс Кон.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ Спілці пролетарських письменників, одному з перелових ударних загонів пролетарської літератури народів СРСР і міжнародного фронту революційної літератури в п'ятиріччя її переможної боротьби за гегемонію пролетарської літератури шлю бойове більшовицьке вітання.

Бруно Ясенський

Москва

І В А Н Л Е

І Н Т Е Г Р А Л

П О В І С Т Ї

З а к і н ч е н н я ¹

IX

ПРОРИВ на заводі поглиблювався. Напочатку це пробивалося лише на числах. Тонни, метри, ешелони, людино години, карбованці тощо, які зрештою склали від-

сотки пляну. Відсотки підраховували, на воротах — перед прохідною записували ці відсотки відповідною твариною — були проти рисистого коня, потім проти спортсмена, а це вже проти пари сірих чумацьких волів. На черзі черепаха.

Та справжнє відчуття прориву сталося тоді, коли в заводоуправління посипалися запитання з інших заводів та новобудівель, коли в центральних газетах з'явилися погрозливі замітки про те, що завод „Жовтневої Революції“ зриває плян інших заводів та новобудівель...

В „Правде“ з'явилася проречиста замітка:

„За припиненням доставки коксу з заводу „Жовтневої Революції“ потушено дому № 2 Крайського заводу. Справою зацікавився комітет виконання при Раднаркомі СРСР. Домна № 3 працює на неповнім завантаженні...“

Разом з цією заміткою заводоуправління дістало авторитетне запитання: „Що це означає“?

Керівна верхівка занепокоїлася. Одержано й інші тривожні запитання:

... „Ми використали всі запаси чавуну. Зриваєте плян машинобудівництва. Терміново досилайте недодане за минулий місяць. Завод „Червоний Плугатар“.

З Дніпробуду просто повідомили, що провину за недостачу арматурного заліза будівництво покладає на завод. Адміністрація Турксибу прислала вповноважену делегацію-бригаду з'ясувати й відвантажити потрібні рейки. І тільки англійська суднобудівельна фірма Ллойда надіслала чергового акта, що вона цілком задоволена і кількістю і особливо якістю криці. Некрасов попервах хотів радіти такому повідомленню. Адже це закордонна

¹ Див. „Гарт“ № 1-2, 1932 р.

фірма, що на концесійних умовах буде нам торговельні великі теплоходи океанські.

Але радість була отруєна.

— Теплоходи то вони нам будуть, товаришу директоре...— говорив Денис Воркун, член штабу ліквідації прориву. Нам будуть пароплави з нашої недоброякісної криці... А може там...

— Нічого там, товаришу Денисе, немає.— Але директор не вірив цим своїм переконанням. У Воркуна воно так продумано й ясно вийшло, що не знавш, як йому заперечувати.— Крицю то Ллойдові даємо ми.

Воркун мав оту байкову українську епічну натуру, „медлительность в движениях“ і товстодумство. Але він же мав і інші „ознаки“—уперту вдачу. Не зрушить з місця, доки силою його не візьмеш.

— Пред тавник Ллойда Андреа...

— Що ж з того? Ми даємо все, що є кращого в нас. Андреа добрий знавець литва, криці...

— І незаперечний агент „Бельгійського общества“. Що ви мені, Оксентію Гавриловичу, спеціальність його суєте, коли я знаю хто він...

— Хто?

— Шкідник, от хто. Довірили козлові капусту, або манахові молочницю... Може він двоє жалуваннів отримує, хто його перевіряє. Що то за долари він одержує з пошти? За яку роботу, за яке спасибі? А ви мені кажете. Та це, щоб ви знали, найбільший прорив, коли ворог нас хвалить...

— Це ще Ленін сказав...

— Я й не кажу, що це я видумав... Ленін тоже добре знав ту наволоч.

Ця розмова зіпсувала остаточно директорський настрій. Вона стривожила дирекцію, перекинулася до партколективу й аж до райпарткому дістала.

Штаб ліквідації прориву засідав у райпаркомі в кабінеті Аджарова. Знервованій останніми газетами, телеграфними повідомленнями та невдачами з поверненням Даниленка, Аджаров був радий на комусь зігнати злість.

— Ти не крути, Некрасов...— різко обрізав він директора...— Завод дійсно застарів, це так. Але пророчить нам безконечні аварії нема чого. Аварії вже виникли, які малися бути. Домни не дають металю, це так. Але кокс... Чому кокс знов тільки 71 відсоток програми? Вугілля?— Його хватає. Поганий ґатунок? Кажіть, пишіть про це...

— Це недовіра керівництву, фахівцям.

— Не лякай, Гавриловичу...— гукнув Ністрат...— Може декому й довірять не можна...

— А колектив куди дивиться? Куди дивляться партійці доменного осередку? Чому до цього часу не сказали свого слова про Андреа, про Шушака?...

— Про Шушака говорили вже... Пошукайте в паперах райкому. Ухвалювали, та що з того. Спецвідство, Даниленка на заслання...

— Товаришу Воркун! Це ревізія постанов партії. Даниленко не на засланні, а на партроботі. Цека не змінив постанови бюро райкому.

— Але й не ствердив її. Покажіть нам це ствердження. Я... Я...

Безперервний дзвінок спинив запал Денисюка, й він сів. Аджаров вишукував слів, щоб осадити Денисюка, але й не відштовхнути його від себе.

— Товариш Денисюк член бюро й... відповідає за його дії. Тому прошу товаришів за це на нього не ремствувати.

Більшість засміялися, й це здалося Аджарову за його підтримку. Розмови тяглися довго й від запальних, що намагалися знайти причини прориву, вирвати як гнилого, заразного зуба, переходили на тягучі, нудні, часто непотрібні повторення, що породжують зненависть до засідань, отруюють запал.

Опівночі було записано багато ухвал. Більшість із них пропозиції Аджарова: поглибити роботу серед ударників, поширити соцзмагання в прокатному цехові, поставити на технаradі питання про участь інженерно-технічних робітників у ліквідації прориву... тощо.

Але було ухвалено й Воркунову пропозицію:

„... З метою перевірки кадрів, відповідальних за виконання планів, особливо в доменному цехові, закриті збори цехового осередку мусять дати характеристику цих кадрів, зокрема характеристику роботи інженера Андреа...“

Засідання штабу було перервано на невизначений час. Але Некрасов почував себе краще. Стало чомусь ясно, що не він, Некрасов, а райпарком винен у прориві. Не дарма ж так усі виправдувалися, знімали з себе відповідальність, вишукуючи її в об'єктивних умовах, ветхості заводу та вигадці Даниленка-Маньковського — 4 домні, що забирає багато уваги, людей, коштів та матеріалу...

X

Дві години тупцювалися збори цехосередку на одному місці. Троє комуністів-французів говорили тільки між собою, не маючи бодай найменшої змоги взяти участь в обговоренні характеристики свого начальника інженера Андреа. Маньковський пробував пояснити німецькою мовою, та, на жаль, жаден з цих французів не володів нею навіть так, як Маньковський.

Тютю сьогодні обрали вести протокола зборів. Хто ж краще запротоколює їх, як не стенографістка.

Довго трималася Тютя, боролася в собі, вирішувала. Ніхто на заводі не знає, що вона собою являє й чи не викрие її знання французької мови. Але далі триматися було не можна. Справа

йшла про інженера Андреа. Його так одностайно й гостро засуджували, як антирадянську людину. Це може спричинитися до набажаних ускладнень, а їй, Тюті Зіненковій, цього категорично не хотілося. Хто там знав який з неї кандидат партії, але вона членські внески платить акуратно, на закритих зборах присутня, на заводі активна.— Досить.

Катерина Зіненкова партійка.

— Товаришу Денисюк! Я знаю французьку мову трохи...

— Чого ж мовчите, товаришко стенографістко? Будь ласка, перекладіть їм, що збори характеризують інженера Андреа.

— Алеж збори ще не характеризують...

— Ну, словом, дехто висловлюється...

Тютя заговорила до французів. Навіть з місць посхоплювалися всі троє. Вони були шире порадовані тим, що таки візьмуть участь у зборах цеху.

Тютя говорила:

— Інженеру Андреа хотять доручити закінчення 4 домни... Принаймні консультацію. Отже треба висловити свою думку щодо можливості такої довіри Андреа.

Тютя навіть якесь задоволення відчувала, що так у пригоді стала закритим партійним зборам цеху. Помічала задоволені і вдячні погляди аудиторії й слухаючи нотувала виступ одного молодого, косенького на очах француза-робітника:

— Андреа ми теж узнали тільки у вас. Чогось доброго за нього не можемо сказати, хоч і різко схарактеризувати його теж не можемо. У всякім разі досить з нього п'ятої домни. До четвертої його допускати так не можна. Це ворог четвертої. Він так висловлюється про неї...

Другий, теж молодий, перебив:

— Ми категорично проти. Ще треба перевірити п'яту. А пляни вже зірвано, терміна не дотримано... У нас ніяких змагань, ніяких бригад. Він як лисиця з нами, але з Меллером щось діється таке в них...

Тютя стримана й навіть зворушливо задоволена. Вона звертається до третього, перериваючи цього молодого. Третій мав під сорок років, чорні підстрижені вуса й надто гострі, ніби хвєрі очі.

— Яка ваша думка, товаришу?

Робітник подивився на стенографістку такими очима, що аж мороз у неї поза шкірою поліз. Потім на товаришів своїх поглянув, ніби забираючи в них право говорити за всіх.

— Товариші! Дуже прикро, що ви нас не запитуєте, не запитуєте партію, яка безпосередньо працює в інтересних, не подібних на ваші умови, взаєминах, організації праці тощо. Але добре, що хоч тут ми маємо змогу висловити свої думки. Андреа не годиться. Це хитра й замкнена в своїх якихось падлючих ідейках людина. Андреа наробить вам мороки. Коли хочете, ми дамо вам характеристику від усіх наших — сотні робітників.

Тютя вважала, що характеристика вже повна й, махнувши рукою промовцеві, щоб спинився, переклала:

— Всі вони вважають, що інженер Андреа досить інтернаціональна особа. Зовні він ніби аристократ...

— Oui, Oui!.. Aristocrat! — ствердили французи.

— ... Зовні він ніби аристократ — у Тюті вдячно й задоволено блищали очі, — але чесна й віддана роботі людина. Вони дивуються, чому досі його, як фахівця, не притягнуто до роботи на 4 домні...

— А що то один гарячкувався й про Меллера щось згадував, здається, не зовсім дружнелично... — запитав Ністрат.

— Про Меллера? — тільки на мить знітилася стенографістка, — про Меллера він говорить, що це зовсім інша натура, з якою доводиться вести боротьбу навіть інженерові Андреа. Він замикається в собі й надто вихваляє німецьку техніку, знущаючись з радянської...

— Ну то ще ми йому покажемо... — не витримав Маньковський.

Інформація робітників-французів стала отже зовсім повною, тільки чомусь ішла в розріз з думкою осередку.

— А може ми, товариші, справді, помиляємося? — запитав Маньковський. Цього було досить, щоб висловлювання стали значно стриманішими, коректнішими.

Та для голосування це не допомогло.

Голосували пропозицію Ністратову. Вона різко негативно характеризувала інженера Андреа й Шушак. Мовчанням обходила ця характеристика Меллера, Боброва й інших.

— Товариші, голосуємо. Перекладіть, будь ласка, французам цю пропозицію.

Тютя взяла до рук аркушика з резолюцією й удаючи, що перекладає дослівно, передала:

— Збори вважають, що Андреа все ж таки не запламований інженер і що на четверту домну його можна допустити, коли б він цього захотів. Щождо інженера Шушак...

Французи перезирнулися, видимо, не знаючи хто це.

... Щождо Шушак, то збори схвалюють бойкот усім тим, хто спецієдствує й цює цього відповідального фахівця.

Французи кеслими фізіономіями дали зрозуміти, що вони резолюції не поділяють.

— Це не комуністична резолюція, не більшовицька... — таки правильно переклала Тютя репліку француза з усіма.

Та резолюцію голосували.

Піднялися руки. Тюті було ніколи голосувати, (о підраховувала голоси. Французи почували себе як побиті, але енергійно зняли руки проти резолюції. Їх підтримало лише чотири голоси й один утримався, а саме стенографістка.

Але другого дня, перевіряючи протокола зборів цехосередку Аджаров здивувався такому стриманому й толерантному тону виступів партійців, такому рішучому захистові Андреа від фран-

цузів-комуністів і особливо невиразній і навіть прихильній для цього інженера резолюції.

— Ну ось і характеристика...— говорив Некрасов. — Це говорить цілий осередок. Це дає цілковиту картину партвиховавчої роботи в осередкові. А за Даниленка це було б? Та тут були б такі погромницькі промови, що на завтра всі спеці розбіглися б з заводу. І маєш на увазі: сам Денисюк керував зборами. Денисюк, що не видужав ще від тієї хвороби, на яку, на жаль, так хворів Давиленко. Прекрасний робітник, а от щодо спеців... Хана...

Аджаров зідхнув, замислився.

Некрасову здалося, що це не резолюція, а вирок. Знаючи настрої на заводі, Некрасов тільки міркував:

„Буде вибух за цією резолюцією.. не те тут, не те...”

Але голосно думок своїх не висловив і навіть показав свою зовнішню заспокоєність. Тепер, мовляв, можна починати працю.

На цьому вистанні розійшлися Некрасов і Аджаров. Обставини так склалися, що не довелося їм більше зустрічатися й таки обмінятися внутрішніми побоюваннями, бо і в Аджарова такі побоювання були.

XI

На столі, на стільцях, на ліжкові лежали в безладді газети. Чиясь рука, керуючи ними, вчувалася в кожній газеті.

— Чого ж їм треба? Ось, ось, ось... Всі вони пишуть про завод „Жовтневої революції“. Всі вони захлинаються ентузіазмом наших комсомольців, їх у приклад ставлять... Е-ех!..

Аджаров непомітно для себе став останнім часом сам з собою розмовляти. Переглядаючи газети з усього Союзу, — це була хвороба Аджарова — він відмічав синім олівцем усе негативне про завод, а червоним — усе позитивне. Простим механічним порівнянням встановлював, про що більше написано й давно вже не був задоволений з наслідків.

— Чого їм треба? Щодня прорив, прорив, прорив!.. Яке жаліве підприємство життя... Тьфу!..

Сплюнув не для блезиру, а таки насправді, що плювок ляпнув об підлогу. Аджаров став серед кімнати, дивився на пляму від плювка й до болів голосно думав:

— ... Щодня щось нове. Лягаєш спати, ніби закінчиш усе... Кидаєш життя, як злагоджену, хоч і стару вже, але випробувану машину, а на ранок знов і знов... Безперервна зла боротьба; тільки не з одного боку переможені перепони, полагоджено машину, як знов, з другого несподіваного боку, як з надр землі, як звалюються з етерових просторів нові й нові вороги... Вони коверкають спокійне споживання наслідків вчорашніх перемог, порушують заведену гармонію життя й розвиток... Вічна турбота, щоб не втеряти завойованого стану... — прекрасна перспектива...

Помовчавши Аджаров ліг на канапу, заклав під голову руки й ніби на розмальованій трафаретами стелі читав далі свої думи:

— ... Завол, пляни... Ну, нехай пляни, нехай терміни. Щодня нехай і робиться, як у годинникові: чавун, прокат, сталь, чавун, прокат... Так ні ж. На тобі утопленицю Таню Черевкову, любуйся, вигадуй, що з нею робити, прислухайся, що говорить маса, прибирай до рук, бо тут політичний момент. Мало тобі утоплениці, маєш міліцію, розклад, хабарництво... Насладився—дістаєш закусочку в вигляді повії в кабінеті радянської влади... Мозкуй, роби тут висновки... Кабінет бахурів приймає, замість вирішувати проблеми соціалізму, замість триматися в класовій схватці. І так тобі: сидиш, районом керуєш, за машиною цією слідкуєш, паси, шестерні ніби перевіряєш. І не туди то, що десь перед очима в тебе одна така шестерня безстильно знімає з себе плахиття й... стоп! На стіл хочу!.. На радянський стіл замість проблем... Безстидниця... А ти крути життя, а ти тримай кермо... На чортового батька тобі дванадцять язиків, коли ти одному ради не даси, слова до пуття не скажеш... Ну раціоналізуємо, нехай би вже на цьому... Ні, цього мало. Піду на зло, наперекір інженерам. Аджеж гірко сидіти, коли ніхто й ні проти чого не протестує. Треба протестів, склоки. І маєш. Затіяли чорта... Загнали весь метал промпляну. Заскочили в тупика... Тепер давай Костя Аджаров підмогу... Кінчили б, мовляв, та компресорів нам старих не вистачить. Чорта вигадали, кому півтори тисячі кубометрів повітря на хвилину й не показуй, як колишній 4 домні. Значить що: Стоятиме. Раціоналізували. Французам віддай два компресори, Боброву два, а тому чортові... Хоч становись... та власними печінками вилимай ті три тисячі шістсот кубометрів. Запасного, каже нехай пустять. Що ж, скаже Костя Аджаров, так пустять, та що з того толку. Одна тисяча чотириста не три тисячі шістсот... Е-ех, Даниленко!.. Дурак Альошка... Працювали б ми з тобою ще не півроку, а цілу п'ятирічку...

Тут Аджарова зрадила думка. Вона застрибала, заплутала мережива, від яких виступав холодний піт. Про Даниленка чомусь боявся згадувати Аджаров, особливо останні дні, коли десь підсвідомо думка підказувала йому сумніви й каяття за таке вирішення щодо Даниленка. Не стало тепер на заводі людини, якій би Аджаров так лаконічно сказав:

— Ліквідуй там, Даниленку...

І ліквідувалося, робилося. Тепер треба самому доглянути, перевірити. Навіть на четверту домну довелося сходити.

Аджаров схопився від нервової тряси. Згадка про четверту домну викликала в нього страх.

Задзвенчав телефон, і Аджаров зрадів йому. Він відчував, що коли чимсь іншим не перервати його думок, то й цю ніч не доведеться йому спати,

— Алло! Аджаров... Куди. Нічого подібного. Перехрестіться, товаришу... Ви щось переплутали... Устаткування для нової електростанції відвантажено з Дюссельдорфу, з Німеччини... Що? З Німеччини? Та бути цього не може... Хто каже? Меллер?... А хто йому доручав? Чорт зна що. Хто в вас вартовий по станції? Федорак? Дурень він. Не має права. Коли це дійсно вже почало поступати устаткування на НЕС, то треба про це не Меллера, а нас... ну хоч би того... Да, да, Маньков... Що? Підписав Меллеру... Та чорт з вами! Ну, коли підписав Маньковський, то... що ж... нехай приймає... Чому ж ночцю? Звільняєте колії?... Ага... Скажіть, що я розпорядився... Да, теж розпорядився, щоб цей самий німець...

Поклав трубку й довго стояв непорушно, як закам'янів. Очі в одну точку вставив.

— Меллер... німець... другий німець в ударники пішов... Отакий замкнений... Устаткування для НЕС'у приймає з бригадою... Дев'ятнадцять вагонів з Німеччини!.. Ну, держись, Костя! Знов коліщата в машині життя міняти треба. Знов почнеться... Коли вже такий німець, як Меллер, не витримав, в ударники пошився, то... Ото-го-го!.. За ці два десятки двів захотять поставити на ноги компресори нової станції. І невже...

Поставлять?!!

До кімнати зайшли, не питавшись дозволу, Денисюк, Маньковський і Соловейчик.

Трохи згодом зайшли ще двоє: старий Ністрат із штабу ліквідації прориву та заводська стенографістка Тютя Зіненкова.

Маньковський блідий, вимучений, але як завше задоволений і визивно-впертий на виду.

Видно було, що прийшли вони за терміновим погодженням якої-нагальної й безповоротно вирішеної справи. От-от почнуть. Напруження зростає. В двері влітає Арнаутів і кричить ще в дверях:

— Уже. Всіх трьох сам бачив: Тарасенко, Майзель і Меллер. Меллер з робітничою бригадою... Тарасенко документи з залізницею перевіряють, а Майзель уже готує під'їзну площадку біля НЕС'у... Там таке, хрест мене накажи, понавозили...

— Приймають? — перебив Маньковський.

— А як же! Такі машини...

— Так ми оце до тебе, Аджаров, погодити... Хочемо НЕС монтувати тим же порядком. Меллер уже з німцями, що приїхали з устаткуванням, говорив... Не вірять, що за двадцять днів. Воркун з бригадою, Колосов з другою. У нас тут ухвала бюро. Меллера погоджуємося призначити... Чотири дні як прийшов. Добре працює. З Клявсом та з Дерев'янком змагається.

— Да-а... поговорити слід — тільки додав Маньковський, слідкуючи, як рапортував Денисюк секретареві районного партійного комітету.

Так стоячи й договорювалися. Алжаров навіть тільки тоді телефонну трубку пустив з рук, як за останнім з людей зачинилися двері. Зідхнув полегшено, але не відчув заспокоєння.

Лягаючи в ліжку, знов бурмотів:

... Завод, пляни, сталь, прокат. Ну держися, Костя!

XII

В будинкові для приїжджих шепталася прислуга. Щодня, щовечора бував щось нове в них. Голодним язикам, збалуваним до того ж знати новини з перших джерел, сьогодні було свято. На третьому поверсі ходили на пальчиках по коридорі, надували щоки на знак особливої небезпеки бути кимсь почутими й викритими.

На двері Андреа косилися очима, таїли дух, щоб уловити бодай одно слівце з-за тих дверей. Та двері були мовчазні. До того ж за дверима говорилося такою мовою, що її розуміла тільки одна з прислуги, та вона вартувала в раві пній зміні.

На першому поверсі шепіт, злісний, злорадний смішок.

— Отака комуністка!..

— Може ще й не комуністка... Брешуть.

— Ольга казала. Стенографістка само собою, а таки й комуністка.

— А він, який пітух! Днями якось заходжу. Дозвольте, кажу, у вас прибрати... Що ж, каже, прибирайте і, помімаєш, до мене ненароком так наблизився... А сам такий жиливий, навіть за бороду хотів узяти...

— Відкіля ти знаєш, що саме за бороду?..

Зареготали дружно. Дівчина зніяковіла.

— Та ти ж сама казала, що й тебе брав...

Знов регіт. Знов ще тісніше купчаться дівчата й шепочуть про всі подробиці в кімнаті Андреа за недовгий час. Перебрали до дрібниць кожну з одвідувачок цього старого, але „жилавого“ інженера. Відкіля вони приїздили, хто вони, дівчатам було важко довідатись, і це надавало ще більшої гостроти самим одвідинам. Дівчата гаразд знали й про відносини між Чеховою жінкою та інженером. Вона йому білизну пере, а інженер відмовився від кімнати в новому будинкові на користь робітника з мартенівського цеху. Цей робітник, на прізвище Чех, недавно працює на заводі, але має молоденьку й повногруденьку дружину. І бере вона в інженера білизну прати. Інколи раненько заходить до кімнати, маючи свого ключа й... бере білизну.

Та це дрібниці. До всіх чужинців ходять жінки робітників за білизною, або селянки з молоком. А от сьогодні...

Об одинадцятій годині бачили Андреа в паркові об руку з стенографісткою. О дванадцятій вони йшли темними вулицями й провулочками в напрямі до заводу, може на проспект Дзержинського, до помешкання Касі. Але о першій вночі опи-

нилися обоє в кімнаті Андреа. По заводу й поза ним ходили вже всякі чутки. Дехто знав уже чия дочка стенографістка. Знали про це і в будинкові приїжджих.

Тим то такою гостротою віддавала ця візита Тюті до кімнати Андреа...

Спала Тютя в тій же кімнаті. Андреа рано вискочив, замкнув кімнату й щез. Прислуга будинку, виморена такою нічною подією, теж заснула.

І сталася нова неприємна подія.

Андреа повернувся до кімнати під десять годин. Тютя сиділа біля вікна, дивилася на завод і плакала. Поява Андреа не то що не заспокоїла її, а ще більше стривожила, й плач Тюті перейшов у ридання.

— Батьку!.. Моє пальто вкрадено...

Андреа зблід і тихо сів на канапу, де ще й досі лежала його постіль. Ліжко, де спала його дочка, теж не було по-жіночому прибрано.

Встав. Ступив кілька кроків до вішалки, знов повернувся до канапи. Нарешті спромігся:

— Що ти говориш?..

Тютя дивилася на Андреа червоними від плачу очима. По щоках текли сльози. Вона розуміла, про що питав батько.

— Да... Я того листа поклала до кишені пальта.

— Цить! А-ах!..— зуби Андреа так заскрипіли, що здавалося й іскри з них сипалися. Він стис кулаки й здушив ними свою голову, в скронях. Схопився й швидкою ходьбою пішов по кімнаті. Нарешті висловився.

— Пропали! Негайно ж змотувати удочки... А-ах! Так безглуздо зашилися. Такий лист! Куди тепер утечеш? ДПУ напевне має вже того листа. Може й крадіжку ДПУ організувало...— озирнувся на стіни— може тут у стінах якісь мікрофони? Про що ми вчора говорили тут...

Вистраждана Тютя ледве говорила хрипким голосом:

— Про Меллера... Він може видати організацію. З того часу, як з ним поговорив Утьосов, ніби полаялися вони, з того часу Меллер став надто прихильний до більшовиків. Він в організації якось віддалік і був проти терористичних актів...

— Ми теж проти. Вся організація вже проти.

— Я ж тільки кажу, про що ми говорили... Потім він був на 4 домні, а згодом цілком перейшов до них. Ось уже третій день, як заводський листок оголосив про нього, як про ударника...

— Сволоч!

— Говорили про цього листа до центру...

— Цить!.. Про це ми ще в саду говорили. Треба, щоб мати негайно сповістила всю організацію. Особливо Кращенкова й Шушака. Рудницький ідіот, чорт з ним...

— Да... ми говорили ще про гроші від Ллойда...

— Та перестань, Тютя!..

Андреа схопився й вискочив без кепі на вулицю. Ледве не впав, здивавши на вулиці агента ДПУ. Але той навіть уваги не звернув на стурбоване інженерове обличчя...

ХІІІ

В парку ще з вечора помітили вуркагани парочку чужинців. І одяг у них і розмова про це говорили.

— Можна подработать, лімон його матір! — говорили вуркагани за кущами. І вирішили „подработать“.

Весь вечір слідкували за парочкою. Не було жадних сумнівів, що цей інженер не випустить свої „мадамочки“ з порожніми руками. Пожива останнім часом слаба. На базарі хіба в жінки якоїсь рушника, або сала шмат стягнеш. Та це дрібниці життєві. Хотілося вже „крупного дела“. Давно не було „крупного дела“, такого, щоб летіти після нього в інший район СРСР.

В одній з темних вулиць вуркагани вирішили діяти. Пустили двох „п'яних“ назустріч, щоб інсценувати хуліганство, а потім зробити своє. „П'яні“ проходячи, помітили, що інженер тримає в руці досить таки блискучого й переконливого револьвера.

Тактику довелося змінити.

В провулочку на Андреа з Тютєю полетів добрий шмат цеглини. Цеглина просвистала над головами й ударилися в протилежного паркана. Загвалтували собаки.

— Пішли назад!.. — скомандував Андреа не розгубившись.

З-заду полетів ще шмат цеглини, але ще з меншим ефектом. Андреа з Тютєю вийшли на світлу вулицю й пішли просто до будинку приїжджих.

— Заночуєш у мене, — тільки й сказав Андреа перед будинком.

Вуркагани ввійшли в газард. Так несподівано й просто жертва випорснула з рук. Та вони були уперті.

Ніч тепла. Десь унизу гудів і рушив землю завод. А тут спало все кругом.

Знають вуркагани інженерські звичаї. Дівчата ранком вискакують від чужинців пробкою й шукають найтемнішого завулочка, щоб непомітно прошмигнути перед розплющеними очима поговорів. Знають про це вуркагани й на своє сподіваються.

Та вискочив ранком тільки сам інженер. Як злодій вискочив і поза рогом подався до заводу.

— Действуй, братва... — командував старший серед вуркаганів.

І діяли. В коридорах порожньо. Вартова спить на столі схилившись. Прочитали на дошці ім'я інженера й номер 36. Включили світло в коридорі й один приплюск до стіни, поблизу біля вартової...

А на третім поверсі без жадного звука відімкнулися двері тридцять шостої кімнати, й перше, що було на кілочку, опинилося в надійних руках. То було пальто Тюті. На нього ніхто не роздивлявся.

Так просто й по-хазяйському. Навіть двері знов замкнули й на виході один повернувся та увімкнув світло біля вартової.

Вона собі сопіла придушеним носом, а вуркагани за свалками міськими роздивлялися здобич.

— От сволоч, бра! Ні копійчки. А ще французький інженер. Бедна дівочка всю ніч і ні коп'я...

Витягли пакунок, перезирнулися.

— Стой, бра!..

Розірвали. Лист чужою мовою. Маленька приписочка, припилена голочкою:

„Шановний Кар... Н!

Може бути й гірше. Становище тривожне. Д. 4. закінчують. Вона може піти, люди стануть іншими. Не шкодуйте грошей на добре... Це останній лист, поспішіть переслати...“

Тут, бра, знов якісь не наші літери й підпис!

„Ваш Клім Ворошилов“.

— Ого - о!

— Бре! Не можить цього бути. Який Ворошилов?.. — Брали з рук папір придивлялися й вимовляли всі літери підпису: „Клім Ворошилов“.

— Да - а.

— Стой! Ідея! Отдадім, бра в ГПУ. Нехай самі розберуться.

— Що? Дурак, пацан. А можить ето деньги?..

— Як?

— А так, ГПУ нам не повірить і ще й лягавих підішле, в маліну потрапимо. Я з того інженерика сум-мочку здеру за цього листа...

Братва зрозуміла. Кололося, кортіло, хоч і страшно. А все ж, що він зробить. Ну в маліну передасть, в ісправдом надішлють. одягнуть.

— Правильно. Берусь за ето підприємтіє. Братва, будь готов. Барахло Сьомке віднесіть, нехай на суседній базар править...

Інженер Андреа ходив перед будинком, де мешкав Краценков. Він вирішував спочатку сам цю складну ситуацію, в яку так необережно потрапив. Для пересилки листів куди слід Андреа ніколи не користався нічими послугами, крім своєї власної дочки. Вона передавала їх Касі. А від Касі вони йшли звичайними конспіративними шляхами й завше потрапляли до адресата досить удачно й навіть своєчасно.

— Дядь, а дядь! — почув збоку Андреа. Вуркаган стояв на добрій віддалі.

— Що тобі?..

— Скільки подякуєш, повернемо...

Не зрозумів. Так це раптом і так загадково.

— Ну, так дайош, га?

— Що тобі треба? — Андреа тягся зрозуміти щось і не міг. Наближався знервований до вуркагана, а той відступав такими ж темпами.

— Викупай записку. Полтори тищі і бравнінг... Хочеш...

Зрозумів. Озирнувся. Поманив пальцем. Фізіономія розплилася в якусь болісну посмішку божевільного.

— Ну-да, ну-да... Конечно хочу... Постой...

— А стрілять не будеш? Та впрочім записка в братви. Вони можуть і до Гепеу прислужитися... — вуркаган зрозумів хвилювання інженера й повірив, що він таки справді „хоче“.

Провулком ішли, як двоє давніх друзів: напівроздягнений, без кепі Андреа й таки роздягнений, обірваний і брудний вуркаган. Перший люб'язно і ввічливо говорив, очима бігав навкруги. Другий важко ступав босими порепаними від вітру ногами, спльовував від гіркої сигари Андреа й стиснувши брови не здавався.

Він переміг. Інженер згодився. Бравнінга він кине на відаль, а коли йому скажуть наблизитись, підійде й з рук на руки передадуть одне одному гроші й листа. Це буде за другим ставом у лісі увечорі. Інженера самого будуть виряджати вуркагани до місця зустрічі.

В той же день з каси заводу було видано Краценкову аванс на поїздку до Москви в сумі...

півтори тисячі...

XIV

Інженер Кляве спустився з ристовань до низу домни. Вивчаючи в Берліні технологію металю, йому доводилося цікавитися доменним виробництвом більше ніж цього вимагав загальний курс школи. До того ж його уже тоді в порядкуї своєрідної контрактиції запрошували на роботу до компанії „Simensa Schukkert'a" саме на чавунноливарне виробництво.

Взявши участь у відбудові 4-ї домни, Кляве поцікавився ближче обізнатися з проєктами цього будівництва. Цілу ніч сидів і кусав губи. Жадного заперечення не викликав проєкт, але що не деталь, то диковина. Маньковський дійсно захотів здивувати не тільки суспільність, інженерію заводу „Жовтневої революції“, але й увесь світ. І нічого нового і все таке експериментально дике. Особливо ж зацікавили Клявса „пороховдувні“ фурми.

Як? Без агльомерації, без брикетування доменний порох знов у домну? Що? Сухе тушіння коксу доменними газами...

Це на нісенітницю здавалося, таке воно було сміливе. І спускаючися до готових уже фурм, Кляве жадно констатував, що серед повітро-газовдувних фурм є цілих чотири фурми навхрест прилаштовані, якісь дивні своєю формою й з'єднані іншим

газоходом десь до ковперів. Ще й були пороховдувні фурми. Пригадуючи цифри проєкту, Клявс бурмотів собі під ніс:

— Замість дев'ятсот п'ятдесят тонн на добу вдування пороху підвищить продукцію до тисячі ста тонн чавуну... Сухе тушіння коксу... Вдування пороху зменшує питому потребу коксу на добрих шість відсотків. Шість відсотків, або чотири вагони коксу на добу економії. Нічого собі. Більше сірки в сухопотовшеному коксі, зате на той самий об'єм чавуну менше самого коксу... Зд. ро. Сірки навіть зменшується... Да - а...

Клявс лапався за кругле рурчасте встаткування, зазірав як злодій у найтісніші закуточки й чомусь нервував.

Збоку стояв Маньковський і слідкував за німцем. Довго лавив німець, довго нервував коло чотирьох, дикої й такої заворжливої форми фурм, забруднив до коміра свого костюма й раптом відчув, що біля нього хтось стоїть. Відчув і злякався. Різко обернувся.

До нього підходив Маньковський. З другого боку щось теж закректало, пролазячи крізь хрестовиння риштування. Побачивши того, Клявс жахнувся вбік.

— Даниленко! Товариш Даниленко...

До нього підходив і привітно всміхаючись подавав руку Олекса Даниленко. В дорожньому плащі, трохи зморений на виду, але запально бадьорі очі наказують.

— Чого ви так мене жахаетесь?.. Я ж не мертвак і коли схочу, можу навідуватися до вас. Правда ж, інженере, цікаве будівництво?..

Клявс тиснув руки обом, трохи ніяковів, що його вловили ці двоє комуністів за такою екскурсією.

— Да, да.. Цей винахід Geskamp'a ви реалізуєте зовсім по-новому... Так просто і так безперечно геніяльно... Цілком зрозуміло, що колошниковий порох втиснутий у шахту не дасть того ефекту, який він дає, коли втиснути його в горно в рівні повітродуття... Підігріть у ковперах і...

— Це вже не ковпери, інженере, а радіатори Маньковського.

— Радіатори Маньковського? — поволі, розтягаючи по складах, промовив німець, піднімаючись за Даниленком на риштування ковперів. Дув сухий пронизливий вітер, і треба було триматися за поруччя, щоб не поточитись. Клявса непокоїла ще одна таємниця й не знав як її розгадати. Адже багато деяких деталей у проєктах не показано й зберігаються в інженерної бригади Маньковського, як винахідницькі таємниці.

— Мене цікавить... Коли це можна, товаришу Маньковський... — зам'явся Клявс. — Сухе тушіння коксу доменними газами. — Тут щось не досказано, або написано для жарту...

— Невтралізованими доменними газами, там треба буде виправити.

— Невтралізованими?.. По суті це ті ж Sulzer'івські інертні гази, виходить.

Даниленко заговорив до Клявса німецькою мовою:

— Вам чомусь неодмінно хочеться встановити генезу всіх наших винаходів від відомих німецьких винахідників. Запевняю вас, що нічого архінового ми й не вводимо. Але повірте мені, що це плід наших радянських геніїв і нічого теоретично спільного ні з Гескампом, ні з Колленом, ні з Зульцером не має. Інертні гази, ви кажете. Нехай інертні. Кому ж не відомо з фізики, що тисячу років тому вже знали про основні процеси горіння. Не дай кисню, не даси матеріалу реакції. Але наші інертні гази тим відмінні, що, проходячи через гарячий кокс, сами збагачуються на потрібні для горіння речовини, пожадливо забираючи їх у коксу. Це не ті благородні гази, про які ви думаєте, зв'язуючи цей винахід із Sulzer'ом.

— Що ж це за гази?

— Ну цього вже я вам не маю права сказати. Та й не хемік я... — вже українською мовою сказав Даниленко. — До речі, товаришу Маньковський. Коли буде проба сухого тушіння? Я кінче хочу приїхати на це свято...

— Проба? Очевидно числа 27—28, щоб підготуватися до пуску домни.

— Алеж установи ще треба робити?

— Спробуємо в 8-й батерії. Вона найновіша. Прилаштуємо трохи її. Для цього доведеться цими днями її всю спинити на короткий час.

— Гадавш, що, експеримент удасться?

— Безперечно! Трубопроводи вже сьогодні Меллер кладе з силової. Всю ніч копали котлован шахтарі з Юнкому. Від НЕС'у й до батерії вже готовий котлован. Покищо збагачений, зогрітий нейтральний газ ми випустимо через холості проходи в повітря, а колись будемо їх у казановому використовувати...

Німця пересмикувало від такого сатанинського темпу і впевнення молодого радянського інженера, колишнього робітника. Клявс дивився на скуповдженого вітром чуба в Маньковського, й йому малювався образ містичного демона, що тепер, саме тепер ніякими силами його не зрушиш з узятих ним позицій. Це вже не той Маньковський, що боязко відстоював своє право на спробу вудбудувати 4-ту домну власними силами. Не той Маньковський, бо не та й 4-та домна. Ні це не відбудова.

Це відчайний стрибок конденсованої радянської енергії й законної „експансії“ впевненого в собі комуніста-інженера...

Даниленко прощався й крутими східцями зникав у лісі риштовань.

А за першою прохідною Некрасов тільки й помітив на закритому авті написа: „№ 68 Дмитрівський Райкомгосп“.

Сумнівів не було, що це навідувався Даниленко.

Вперше одвідали Некрасова розгубленість і неспокій. Обтрусив кашкета від пилу, цигарку тричі підряд запалив, хоч вона й не думала тухнути.

— Він добереться... — подумав лячно.

З воріт заводу з музикою вийшла армія юнкомівців-шахтарів, що закінчили копати котлована для газопроводу до 8-ї коксової батареї. Чотири вантажних автомобілі везли за ними лопати, кайла, ломи. На одному з них проїхало дві фельдшериці в сестринських білих костюмах, з червоними хрестами на руках і перев'язочними торбами.

Некрасов не знав, що ближче йому: радість чи переляк.

Юнкомівці зайшли й сховалися за рогом проспекту Дзержинського. Тільки марш шахтарів, пересилюючи говір заводський, ще чіплявся в верховіттях акацій, хвилював повітря.

XV

Так настав день тієї осені з прислів'я, що по ній курей рахують.

— Кур по осені считают... — говорили з бригади інженера Боброва росіяни-робітники на погрози Андреа заткнути за пояс і 4-ту домну й три раціоналізованих Бобровим.

Термін минув. Завком може й не помігив би цього терміну, хоч на плякаті вподовж стіни він красномовно про себе нагадував, та не забув про це бригадир Воркун, що так ретельно працював на раціоналізації трьох домен і в штабі прориву. Він у прокатному цехові часто-густо працював не в своїй зміні, аби мати змогу працювати в бригаді Боброва. І врешті даний для змагання строк минув. Півсотні день було дано для Боброва, п'ятдесят сім день для Маньковського й сорок п'ять для Андреа.

Минуло сорок дев'ять.

Воркун зайшов до Денисюка поінформуватись. Денисюка трохи здивувало запитання, але погодився, що про це слід поговорити де слід і як слід.

На заводським подвір'ї здибали Кучеренка. Як завше, він кудись поспішав, на ходу розробляв тези доповіді й можливо не помітив би ні Денисюка, ні Воркуна, коли б йому не перегородили дороги.

— Ху-у. Ну й діла. Оце добре, що я тебе здибав... Тут, Денисюк, справа в нас і досі тягнеться про лейбористів. Ми, розуміш, ніяк не проробимо на масових зборах зрадницької політики Макдоналда та Вандервельде... Конгрес II Інтернаціоналу вже два місяці як минув, а ми...

На нього замахав руками Воркун.

— Та біс його бери з Макдоналдом... Історія його так проробить... Тут про змагання...

— Е—е, це штаб ударництва, це не до мене, товаришу Воркун... Розумійте ви, міжнародній профрух... Лейбористи в Англії ведуть свою генезу від тред-юньйонів і нашому робітникові, як...

— Справді, Кучеренко, ти здурієш на міжнародньому профрусі... Організував гуртки?

— Організував.

— Працюють? — присікався Денисюк.

— А чорт їх знає. Тут літератури, доповідачів.

— Ти ось що: — знов перебив Воркун, — як у тебе міжнародне змагання Андреа, Боброва? Завтра наш термін, 4-та домна дала зустрічний строк... Може б оціночну комісію, відчит у пресу?

— Треба — ствердив Денисюк.

— Інтеграла ж нема. Бобров не дав його і... здається, забули вже про нього в нас... Я якраз буду зараз у Боброва...

Налетіла гураганом комсомольська бригада, організована осередком для перевірки роботи 5-ї домни. Як магнет обліпили комсомольці трійку.

— Андреа не перечить, але не дозволив, щоб ми взяли в бригаду чотирьох французьких робітників... — відрепортував Володя Ракітін. — Ми все ж таки вважаємо, товаришу Денисюк, що маємо право взяти бодай одного-двох. Охочих звісно...

Денисюк глянув чомусь на сонце, лоба потер долонею.

— А краще ви їх не чіпайте. Якось зв'яжіться з ними іншими заходами. Як не як, а вони таки чужинці і в нас є щодо них деякі зобов'язання.

— Так ми комуністів. Отой молодий, що на зборах...

— Егей... і близько вже їх немає. Шість день уже, як їх віпрядили ми до Франції за спеціальним викликом. Якись родинні причини у всіх...

Бригада мусіла самотужки перевіряти Андреа.

Увечорі в кабінеті Некрасова було скликано позачергову нараду інженерно-технічних сил з приводу... змагання. На нараду було запрошено вузьке коло інженерів, керівників заводу. Кур'єри, телефони, персональні випадкові зустрічі, все було мобілізовано, щоб за півгодини зібрати основний мозок заводу.

Зібралися.

Шушак бравує своїм поношеним, далеко не інженерським костюмом, привертає цим увагу присутніх інженерів.

— Нельзя, батенька мій, нельзя. Всякий тобі техник, десятник почне на роботу, як на парад з тросточкою виходити... А до того ж... бідність не порок...

— Соціальна заслуга, Корнелію Дмитровичу.

Обернувся на Рудницького, нічого не сказав, але й погляда досить, щоб зрозуміти, що Шушак засуджує таку одвертість іронії.

— Про що говоритимем, Корнелію Дмитровичу?.. — запитав, не вітаючись Афферін. Одно те, що він генерала назвав незвично для себе по імені, характеризувало деякий переполох з такої гарячковості наради.

До цього ж гурту підійшов Андреа. З лиця спала ота колишня впевненість, недоторканість, свіжість. Це таки був тепер інженер з виробництва. Холодно вітався до колег, як він звав кожного техробітника на заводі. Руку Шушака затримав довше. Нерозбірливо сказав:

— Борис вітає. Уже в Москві. Я не знаю, що далі... у мене була сьогодні кавалерія... Це знущання... Дуся якась там учить мене, вона мені вказує, який вогнеупор краций: французький чи місцевий...

— Які наслідки, висновки?

— Я мушу здавати домну... Ми вже, до речі, півтори декади тому змогли б це проробити... Але Утьосов знов просить відтягти. Ось читайте телеграму Бориса Володимировича:

„Центр ставить основу якості строк місцеві умови максимальний пробний пуск восьмої коксової дозволено відповідальність Маньковського привіт Краценков“.

— Пробний восьмої?

— Да, доведеться, Корнелію Дмитровичу... У вас усе готове? Афферін навіть дрижав на ногах від такої напористости. Він озирався й запалював цигарку і говорив, видаючи своє боягузництво.

— Да, да, Чибаш... Хоч завтра. Потушимо, охолодимо... Все, як часи... Гази спинимо разом... і все інше як часи... словом, „пробу“ дамо...

Увійшов Бобров. Очі запали, комір обвис, на виду значно постарів. Кивнувши загальним кивком голови, Андрій Ільїч запатав Рудницького, тільки тому, що на нього першого наперся:

— Не починали?

З явною неповагою покрутив Рудницький головою, вказавши запаленим сірником на Некрасова.

Розсідатися інженери почали, коли увійшов Маньковський з цілою бригадою своїх практикантів та інженерів. Кляве встав з місця й пройшовся Маньковському назустріч.

Меллера на нараді не було. Чи не повідомили його, чи не захотів іти. Він мусить дати газопровід 8-ої батареї коксових пічок, щоб за два дні дати їй невідновлені газу, згорені в циліндрах газогенераторних двигунів і профільтовані в спеціальній камері-фільтрі. Він мусить дати, і виправдуючи себе...

Дасть.

Він ударник. Ударно монтує силову станцію, щоб за 18 днів пустити два компресори й одного дизеля-ротора на сорок тисяч кіловат...

Некрасов на ходу почав. Немає чого зайвого говорити. Нарада летюча, треба не затримуватися. Слово для інформації про виконання плану раціоналізації має інженер Андрій Ільїч...

— Дозвольте... Чому саме я?

— Тому, що завтра останній день строку...

Бобров перекривив болісно своє обличчя. Окинув присутніх прохаючим поглядом, зтривнувши, коли обізвався Маньковський:

— На п'ятій домі вже чотири дні як минув термін... А ще ж була пропозиція їм щодо зустрічного...

— Пропозицію не прийнято... — втрутився Андреа... — Та це й не важно... Ось телеграма.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AT THE
AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY
NEW YORK

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AT THE
AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY
NEW YORK

Другий поширений Пленум
Ради ВУСПП

Делегація Вседонецької організації ВУСПП Забой з завкультпропом
ЦК КП(б)У тов. А. Хвилю.

Некрасов постукав по дзвінку.

— Заспокойтеся... товариші! Дозвольте мені керувати зборами... 5-ту домну закінчуємо, але доведеться на якусь декаду ще, чи на півтори затягтися. Вам, товаришу Маньковський, не слід би так гарячкуватися, бо ваш звіт теж сьогодні.

— Хоч зараз! Ізвольте: сьогодні змонтовано вже конуса, арматуру естокади. За два дні зніmemo рiштовання з ковперів, за чотири — з домни й естокади. Розливну змонтуємо за сім день. У всякім разі першого вересня задуваємо 4-ту домну. Сьогодні двадцять друге серпня. Запiзнення проти плану матимемо декілька день виключно з причин дирекції заводу, що затримала литво готфридовської сталі на розливну машину... Щождо трьох старих домен, то я та і всі ми знаємо не менш самого Андрія Ільїча. Бригади роботу свою кінчили. Кожна домна збільшила продукцію, на 12 — 18 відсотків.

— А інтеграл? — кинув Андреа й сам злякався.

Заля не засміялася. Дехто тільки зуби вищірів, але раптом, затаг зубами, як занавісом невдалий акт невдалої сатири. Бобров спалахнув:

— Візьміть! Душу візьміть!. Ось він інтеграл... Ллойдові я не продамся!.. — закашлявся, все ще тримаючи себе за груди Андрій Ільїч Бобров...

Практикант підніс йому шклянку з водою.

Некрасов дзвонив до порядку...

XVI

Рудницький мав усі дані до того, щоб не поспішати з пуском запасного компресора для продмуху 4 домни та іспиту ковперів. Запасний компресор стояв у старому приміщенні „паровичні“ й протягом трьох років з дня пуску заводу не працював. Потім один раз пустили його, попрацював щось півробочого дня, поки змінили поршні в робочому компресорі й знов стояв цілий рік. Перед пуском компресора для четвертої домни Рудницький довго радився з Шушаком, що заступав на цей раз головного інженера заводу Кращенкова. Недосить орієнтуючись в обставинах, до того ж наляканий історією з тим листом Андреа, Шушак розгубився. Ледве пощастило листа повернути від вуркаганів і то без певности, що він не зфотографований у ДПУ.

— Треба, так треба. Орієнтуйтеся сами, Тимофій Васильовичу. Аби б тільки зберегти загального принципа...

— Алеж можна пустити, а можна й... „пустити“... — Рудницький зробив виразного жеста руками, ніби підняв у повітря якусь пір'янолегку річ. — Я тільки так розумію „пробу“ в телеграмі. І потім... це просто якесь боягузтво... Пустить раптом... перекрити запасні вентилі й ахнути на оті „радіатори Маньковського“.

Шушак перелякано пришулювся.

— Не забувайте, що ми мусимо зберігати завод. Зберігати, Тимофію Васильовичу... Не сьогодні, завтра... Читали останнього листа? Східнокитайська залізниця, а там японці... Франція не подарує своїх капіталів... Треба так... щоб не бути злочинцем перед двома господарями: і тому нашкодиш і другому не догодиш...

— Реальним для мене одне: четверта домна покриє весь наш прорив, з таким трудом досягнутий... Ми ходимо на лезі ножа... Ті господарі не поцеремоняться й продати нас в ДПУ, коли ми промажемо цього такого... переконливого факта.

— Робіть! Робіть, Рудницький, але знайте, що я тут ні при чому.

Рудницький засміявся. Вперше йому здалося, що оці старі тухтії тільки романтизують свою участь в організації „Промислового товариства“... Як же: лоскоче таємничість цієї участі й таки час від часу долари безконтрольно потрапляють до рук. Чого їм більше. Це теж служба. Так і вік можна пропрацювати. А виправдання є: зберігали підприємство на випадок інтенсивної справжніх господарів...

Сміх Рудницького тривожив Шушака. Він розгадував його думки.

— Ну чого ви смієтесь, Рудницький? Я сказав — робіть...

— Да, я буду робіть. Я на власну відповідальність „пущу“...

В паровичні готувалися. Компресора витерли від залежаної пилу, поставили на ход, перевірили нафтоходи, мастило. Коли зайшов Рудницький, механік повідомив, що можна пускати. Чекали від Маньковського сповіщення, що люки в радіаторах закрито і домна готова до продуху.

Рудницький звелів пустити машину для проби, відкривши люки на холостий ход. Четверо робітників кордилем повертали маховика на перший вибух. З нагрітої до червоного кулі зняли примуса. Машина пішла. Рівно з першого вибуху. Тільки застаріле вже приміщення паровичні здригнулося й забряжчало побитими шибками вікон, заскрипіло розгойданими залізними скрепами в трамах. Тепер ішли чотири компресори повною ходом.

Від Маньковського прийшов у підвищеному настрої старий Колосов з великим гайковим ключем у руці. Він сам закривав люки радіатора, йому ж доручено було й сповістити Рудницького про пуск повітря.

— Готове... — крикнув він майже на вухо інженерові. Рудницький махнув рукою робітникові біля вентилів. Той як переляканий, кинувся до так званого робочого вентиля і відкрив його. Компресора пустили на повний хід, удвоє збільшивши обороти.

— Закрий! — кричав Рудницький робітникові, тикаючи пальцем не то на холостого, не то на робочого вентиля. Робітник не розумів за шумом не вчувши, що кричить головний механік

заводу. Нарешті з боків почали кричати „закрий“, і теж тикати руками в бік холостого вентиля.

— Закрой, чорт!.. — похабно грубо вилаявся Рудницький, біжачи до робітника.

Робітник почув „закрой“ і, бачачи червоне від злості обличчя інженера, торопко закрив робочого вентиля, що стояв біля нього.

— Не той, барбосе!.. — підскочив Рудницький і з усього розмаху вдарив рукою робітника по виску. Робітник поточився й по інерції схопився за холостого вентиля й раптом закрив його...

Страшенний тріск у поршні компресора. За тріском роздираючий свист стиснутого повітря вгору, брязкіт розбитого скла в покрівлі, й компресор став, притихаючи.

Робітник міцно тримав у руці вже відкритого робочого вентиля. По бороді, по губах текла струмком кров з носа, а по щоках сльози. У двері вскочили Некрасов і стенографістка.

Убийча картина. Один лише момент.

Першим зрушив Колосов. Його перекошене злобою старече обличчя пожовкло, а над головою погрозово знімався великий гайковий ключ...

— За що б'єш, сволоч? — вилетіла з перекошеного рота гістерична лайка. Колосов рвонув до Рудницького.

Некрасов перед самим Рудницьким загородив дорогу Колосову й ледве не дістав того ключа по своїй голові.

— Махтей Іванович!.. — ветиг гукнути Некрасов до Колосова.

— Дай я розчешу цього шкідника!.. — рвався знесилений від злості Колосов. Його вхопили вже з усіх боків. Засапаний Маньковський — був теж біля нього...

— Старий! Папаша... Брось! Ледве директора не оглушив ключем. Брось, розберем!

В'янучи Колосов переклав ключа в ліву руку і інстинктивно витер свою бороду й губи рукавом. Робітник біля вентиля зробив те ж і тільки тепер побачив на рукаві кров. Рвучко поглянувши в бік до Рудницького та його вже там не було. Запобігливо він зник з арени бою й уже опинився на циліндрі компресора, по-діловому оглядаючи зірваного з м'ясом циліндра запасного контрольного хлипака.

XVII

• Проба радіатарів і продувка четвертої домни не відбулися з вини розгубленого робітника, з його ж вини зіпсовано й виведено з робочого строю новісінького запасного компресора...

Так, робітник не заперечує. Рудницький йому сказав, що треба відкрити робочого вентиля, а потім закрити холостого. Не заперечує, що він розгубився й коли почув крик — закрой,—

закрив не того вентиля й не відкрив його, закриваючи з запізненням холостого. Все це правильно. Але нащо битись за радянської влади. Міг би й сам інженер стати на вентилі в таку відповідальну хвилину.

Робітника за такі „спецеїдські“ розмови звільнено з заводу, щоб зберегти престиж головного механіка-інженера Рудницького (має освіту кораблебудівельника). Потай директор та завком дали рекомендаційного листа робітникові, щоб міг стати на роботу в Макіївськiм заводі.

XVIII

Три доби йшла кладка газоходу для нейтральних газів до 8 коксової батареї. Три доби безперервної кладки. Редакція заводської газети виділила під редакцію й тричі на добу випускала листівку-метелика „Штурм цеглярів“. Кращі цегляники з будівництва навкруги заводу, з шахт прийшли на цей штурм. З сусіднього табору відрядилися понад сотню червоноармійців і протягом трьох днів і ночей по три-чотири рази на добу мінялися й клали цегляну трубу газохода.

Партколектив на змiнах робив звіт про хід ударництва й участь партійців у соцзмаганні. Комсомольська організація виставила графіки своєї участі в будові 4 домни й особливо її розливної машини. На третій день розбуджений листівками штурму на цегляну кладку прийшов сам Аджаров.

Він прийшов сміливіше, як той раз на 4 домну, і не радившись з Некрасовим. Одна за однією листівки штурму акуратно потрапляли йому до рук. У листівках відчув справжню партійну руку, що настирливо й послідовно веде роботу відбудови. Ось окремі уривки виступів на летючих засіданнях бюро колективу, заяви позапартійних. І яке ж мерзотне, обивательське розуміння процесу відчулося в коротенькій фразі Кучеренка:

„...профспілки боролися й борються за вільний труд пролетаря. Робіть, товариші, на ударнім штурмі, а ми поставимо перед господарником... і кожен хвилину праці відстоїмо! Заплатять. Ми вже запитали вказівок у центра...“

Аджаров, прочитав це поруч із запальними закликами на боротьбу за соціалістичний промфінплан, поруч зі словами-закликами шахтарів, червоноармійців, що прийшли на штурм, і йому зробилося соромно. Ніби це він, Костя Аджаров, так сказав штурмовикам. І коли на шостій листівці побачив карикатуру — піт виступив у нього на обличчі.

На карикатурі намальовано:

Кучеренко в динамічно-погрозливій позі, кричить злісно велід директорові заводу, погрожуючи жмутом „директив“, „обіжників“, а другою рукою кличе якогось суб'єкта, спиною намальованого з підписом „РПК“.

Під карикатурою значилось пояснення: